

LA VIDA DE JESUCRIST

ANUNCIACIÓ

*El fet històric **

I, en el mes sisè, l'àngel Gabriel fou enviat de Déu a una ciutat de la Galilea, anomenada Natzaret, a una verge esposada amb un baró, de nom Josep, de la casa de David; i el nom de la verge, Maria. I, entrant a la seva presència, digué: Salve, plena de gràcia, el Senyor és amb tu (beneïda tu entre les dones). I ella, amb aquesta paraula, es contorbà, i discorria quina llei de salutació fos aquesta. I l'àngel li digué: No temis, Maria, car has trobat gràcia davant Déu; i vet aquí que concebràs i pariràs un fill, i li diràs de nom Jesús. Ell serà gran, i Fill de l'Altíssim serà anomenat, i Déu, el Senyor, li donarà el soli de David, son pare, i regnarà a la casa de Jacob per sempre, i el seu regne no tindrà fi. I digué Maria a l'àngel: Com serà això, si no conec baró? I, responent, l'àngel li digué: L'Esperit Sant vindrà sobre tu, i virtut de l'Altíssim t'aombrarà; i per això l'engendrat serà sant, serà anomenat Fill de Déu; i vet aquí que Elisabet, la teva parenta, també ella ha concebut un fill en la seva vellesa, i aquest és el sisè mes per ella, la que deien estèril, car a Déu no és impossible cap cosa. I digué Maria: Vet aquí l'esclava del Senyor; faci's en mi segons la teva paraula. I l'àngel es departí d'ella.

Lluc. I, 26-38.

Personatges.—L'Àngel amb nimbe, ceptre, ram d'olivera, filacteria amb l'*Ave Maria*... l'li, bastó.

La Verge està dreta, asseguda o agenollada. Amb un llibre, una filadora, una panereta de cosir. Generalment en un interior. Algunes voltes, vora un pou, o una galeria.

* La traducció catalana del text és de la *Sinopsi Evangèlica*, Carreras-Llobera, de la Fundació Bernat Metge.

L'Esperit Sant és en forma de Colom planejant sobre la testa de Maria, o enviant un raig de llum, sobre el qual rarament baixa l'infant Jesús. Els raigs sovint van a parar a l'orella de la Verge, perquè ella concebeix Crist que és el Verb, la Paraula que entra per la orella.

La Santíssima Trinitat hi figura també: el colom de l'Esperit Sant i el Pare portant l'infant Jesús.

Elements.—Un pitxer amb el lliri, símbol de la virginitat de Maria.

L'Anunciació es combina amb el pecat d'Adam i Eva o amb la llur expulsió del Paradis, i amb la Crucifixió.

Prototipus de l'Anunciació.—Aixafament de la serpent i primera promesa de redempció. Gen. III, 14.

Anunci del naixement d'Isaías. Gen. XVII, 19.

Rebeca dona de beure a Eleazar. Gen, XXIV, 15.

Déu apareix a Moisès en mig de l'esbarzer encès. Exod. III, 2.

Toisó de Gedeó, mullat per la rosada mentre tota la terra era eixuta. Jutges VI, 36.

Isaías anuncia que una verge infantarà. Isaías VII, 14.

Les portes tancades del temple. Ezeq. XLIV, 2.

Mannà posat en urnes d'or. Exod. XVI, 32.

Tron d'ivori de Salomó. III Reis, X, 18.

La caça de l'unicorn. L'unicorn, segons la llegenda, era molt esquerp i sols el dominava una verge. L'idea de l'unicorn fou suggerida per la semblança del mot unicorn amb unigènit. L'àngel sona un corn de caça; Maria, dins un hort tancat on no poden entrar les bèsties, té sobre la falda el cap de l'unicorn. Després, s'introdueixen els gossos simbolitzant virtuts. Altres vegades l'escena queda simplificada amb la sola presència de l'unicorn.

Inscripcions *.—Virgo Salutatur et innupta manens
gratulatur.

Rose madet vellus, remanet tamen arida tellus.

NAIXEMENT

El fet històric:

I s'esdevingué que en aquells dies sortí edicte de Cèsar August, que tot l'imperi fos empadronat; aquest empadronament es féu abans del que hi hagué essent Cirinus governador de la Síria. I anaven tots a inscriure's, cadascú a la seva ciutat. I pujà també Josep, de la Galilea, de la ciutat de Nazaret, a la Judea, a la ciutat de David, que s'anomena Betlem, per raó d'ésser ell de la casa i llinatge de David, a empadronar-se amb Maria, la seva esposada, que era en cinta. I s'esdevingué que, éssent ells allí, se li acompliren els dies del part, parí el seu fill primogènit, i l'embolcà, i l'acotxà en una establia, puix no hi havia lloc per ells a la posada.

Lluc II, 1-7.

Personatges.—Maria, Josep, l'Infant, les Comares, els Angels.

La Verge en els Naixements antics està ajeguda sobre un llit o una mena de matalàs. Més tard (s. XIV) la Verge apareix agenollada adorant l'Infant, o asseguda vora el pessebre.

Josep primerament és una figura molt secundària. Els apòcrifs li donen un aspecte trist i esbarriat. Sovint porta una candela encesa o una llanterna. Després segueix el gest adorant de la Verge.

L'Infant de bell principi apareix en bolquers, tot enfaixat.

* Aquí només posem les inscripcions que no figuren en els llibres litúrgics. Generalment són de la *Biblia pauperum*.

Està ajegut sobre una mena de canasta plena de palla, en la menjadora, sobre un altar, sobre un munt de palla a terra, sobre un extrem del mantell de la Verge o sobre la seva falda. Durant el Renaixement, l'Infant beneeix i dona mostres d'adonar-se de tot.

Les Comares, Zelemi i Salomé, són introduïdes pels apòcrifs. Se les veu banyant l'Infant en una mena de pica de batejar. Es un detall que ja deriva de les antigues escenes de parteres, però afavorit per les descripcions dels apòcrifs.

Els Angels completen l'escena des del s. VI, i entonen el *Gloria in excelsis*.

Rarament apareix el Pare etern entre els núvols.

Elements.—L'escena es desenrotlla en una establia, cova, ruïnes, en una església (interpretació simbòlica del seu Sacrifici). Nimbe de llum al voltant de l'Infant. El bou i l'ase (ja des de l'any 343), als quals alguns atribueixen una representació simbòlica del Judaisme (bou) i del Gentilisme (ase). La derivació pròpia sembla ésser el text sagrat: *El bou coneix son amo, i l'ase la menjadora del seu senyor* (Isaïas I, 3) i l'altre: *In medio duorum animalium conogceris*. (Habac. III, 2). En mig de dos animals el coneixeràs.

Prototipus.—Naixement d'Isaac. Gen. XXI, 1.

El coper de Faraó veu en somnis un cep.

Jehovà en l'esbarzer encès. Exod. III, 2.

La vara florida d'Aaron. Num. XVII, 23.

La porta closa del Temple. Ezeq. XLIV, 2.

La Sibila tiburtina senyala a Octavi August l'aparició de la Verge amb l'Infant.

L'Arbre de Jessè.

La pedra que per ella mateixa cau de la muntanya. Dan. II, 34.

Inscripcions.—Absque dolore paris stella Maria maris.
 Lucet et ignescit sed non rubus igne calescit.
 Virga Jesse floruit.
 Haec contra morem producit virgula florem.

ADORACIÓ DELS PASTORS

El fet històric:

I a la mateixa contrada hi havia uns pastors que vivien al camp i passaven la nit en vetlla, guardant llur ramat. I un àngel del Senyor els aparegué, i la glòria del Senyor els envoltà de llum, i foren presos de gran temor. I els digué l'àngel: No temeu, car us porto la bona nova d'un gran goig, que ho serà per a tot el poble: que us ha nascut avui un Salvador, que és el Crist Senyor, a la ciutat de David. I això us serà el senyal: Trobareu un infantó en bolquers i acotxat en una establia. I de sobte s'ajuntà amb l'àngel un estol de la milícia celestial, lloant Déu i dient:

Glòria a Déu en les altures, i sobre la terra pau entre els homes de bona voluntat.

I s'esdevingué que, en haver-se departit d'ells els àngels vers el cel, els pastors es deien uns als altres: Arribem-nos fins a Betlem a veure aquesta cosa que ha succeït que el Senyor ens ha fet a saber. Hi vingueren dalerosos, i trobaren Maria i Josep, i l'infantó acotxat a l'establia. I, en veure'l, contaren la paraula que els havia estat dita sobre aquest Infant. I tots els qui els sentiren es meravellaren de les coses que els havien estat dites pels pastors; i Maria retenia totes aquestes coses, meditant-les en el seu cor. I se'n tornaren els pastors glorificant i lloant Déu per tot el que havien sentit i vist, segons els havia estat anunciat.

Lluc, II, 8-20.

Personatges.—Un àngel: sovint sis o set, l'exèrcit celestial. Pastors, al menys tres, als quals la llegenda els dóna uns noms i els personifica com un pare i dos fills. Un d'ells, sovint, toca la flauta o la cornamusa.

Elements.—Ovelles, gos de presa. Més tard la nota pintoresca ho domina tot. L'escena és sobre una muntanya.

Prototipus.—L'àngel Gabriel anuncia a Daniel la vinguda de Crist. Dan. IX, 20.

L'arcàngel Rafael saluda el vell Tobias. Tob. V, 12.

CIRCUMCISIÓ

El fet històric:

I, quan s'acompliren els vuit dies per circumcidar-lo, li fou posat el nom de Jesús, el que havia estat dit per l'àngel abans que fos concebut en l'entranya materna.

Lluc, II, 21.

Personatges.—Maria que té l'infant als braços; Josep i la seva família; el gran sacerdot.

Elements.—Interior d'un temple. Aquesta escena és tardana: la més antiga és d'últims del segle x. En les representacions dels portals d'esglésies sovint es confon amb la Presentació.

Prototipus.—Circumcisió d'Abraham. Gen. XVII, 10.

Zipora circumcida el seu fill. Exod. IV, 25.

Josué circumcida en el desert els fills dels israelites. Jos. V, 2.

Inscripcions.—Tua circumcisio, cordis sit praecisio, efficax cauterium.

ADORACIÓ DELS REIS

El fet històric:

I, essent nat Jesús a Betlem de la Judea, en dies del rei Herodes, heus aquí que arribaren d'Orient a Jerusalem uns Magues, dient: On és el rei dels Jueus que ha nascut? Car hem vist el seu estel a l'Orient, i hem vingut a adorar-lo. I, havent-ho oït, el rei Herodes es contorbà, i amb ell tot Jerusalem; i, congregant tots els prínceps dels sacerdots i els escribes del poble, els preguntava on havia de néixer el Crist. I ells li digueren: A Betlem de la Judea, puix així és escrit pel profeta:

I tu, Betlem, terra de Judà,
no ets pas la més petita entre les principals de Judà;
car de tu eixirà un cabdill,
que menarà Israel el meu poble.

Llavors Herodes, havent cridat d'amagat els Magues, sabé d'ells exactament en quin temps els era aparegut l'estel, i, encaminant-los a Betlem, digué: Aneu i informeu-vos bé de l'infant, i, quan l'haureu trobat, feu-m'ho a saber, perquè jo també vagi a adorar-lo. I ells, havent oït el rei, partiren, i heus aquí que l'estel que havien vist a l'Orient els precedia, fins que vingué a parar-se damunt d'on era l'infant. I, en veure l'estel, s'alegraren de molt gran goig. I, havent entrat a la casa, veieren l'infant amb Maria, la seva mare, i prosternant-se, l'adoraren, i, obrint llurs tresors, li oferiren presents: or i encens i mirra. I, advertits per Déu en somnis de no regressar vers Herodes, per altra via se'n tornaren a terra llur.

Mat., II, 1-12.

Personatges.—L'Evangeli no diu el número dels reis. Es concretà en tres per raó dels tres presents, or, encens i mirra. S'anomenen Gaspar, Baltasar i Melcior, noms que per primera vegada al s. vi, es troben per bé que amb diferent grafia. Representen des del s. vi, les tres edats de la vida de l'home; un jove, home madur i vell. Simbolitzen les tres

racas humanes (Sem, Cam i Jafet) i les tres parts del món aleshores conegudes (Europa, Asia i Africa). El rei negre no apareix fins el s. xiv i sobretot el xv, que és quan es pren al peu de la lletra el qualificatiu de *fuscus* que el pseudo-Beda aplica a Baltasar. Porten vestit oriental, curt; barret frigi o corona; mantell. Tertulià és el primer en fer al·lusió a la llur realesa. La verge apareix asseguda en una gran cadira o *catedra* o bé en un simple escambell. L'infant sobre els seus genolls beneïnt o rebent els presents. Alguna vegada, àngels darrera la cadira de la Verge. Sant Josep en segon terme o rebent els presents, o treient-se el barret.

Elements. — L'escena té lloc en barraques o ruïnes, però no en una cova generalment. L'estrella, la qual segons Voragine tenia forma d'infant i no era altre que el mateix àngel dels pastors. Sovint es veu un àngel que sosté l'estrella. Dins copes, cofrets o safates porten l'encens (divinitat de Crist), or (realesa) i mirra (humanitat). Algunes vegades aquestes matèries es concreten en un objecte i així tenim l'or representat per una *corona* o una *cadena* d'aquest metall; l'encens per un *encenser* fumejant; la mirra per una *corona*, símbol d'amargura, i per un *vas* ple de perfums.

L'imaginació dels artistes completà l'escena amb un gran nombre de detalls: criats, camells, carros, animals exòtics, etc.

En un retaule (s. xv) de la catedral de Colònia tres àngels sostenen sobre els tres reis tres mitres seguint la tradició de què foren batejats per Sant Tomàs i que foren arquebisbes a la Índia.

Prototipus. — Melquisedec presenta a Abraham pa i vi. Gen. XIV, 18.

David rep dels tres ardits Abisai, Banaías i Sibbechai

aigua de la cisterna de vora la porta de Betlem. II Reis, XXIII, 15.

La Reina de Saba fa presents al rei Salomó. III Reis X, 10.
Josep adorat pels seus germans. Gen. XLIII, 26.

Salomó rep or i pedres precioses d'Ofir. III Reis X, 11.

Inscripcions.—Dant tibi Chaldaei praenuntia munera
reges: Mirram, homo; rex, aurum; suscipe thura, Deus.

Christus adoratur; aurum thus mirra libatur.

Haec tipice gentem notat ad Christum venientem.

PRESENTACIÓ EN EL TEMPLE

El fet històric:

I, quan foren passats els dies de llur purificació segons la llei de Moisès, el pujaren a Jerusalem per presentar-lo al Senyor, com és escrit en la llei del Senyor: Tot mascle, primer eixit de l'entranya materna, serà tingut com a consagrat al Senyor; i per fer l'oferta, segons el que és dit en la llei del Senyor, d'un parell de tórtoraes o bé dos colomins. I heus aquí que hi havia a Jerusalem un home, de nom Simeó, i aquest home era just i pietós, esperant la consolació d'Israel, i l'Esperit Sant era sobre ell; i li havia estat revelat per l'Esperit Sant que no veuria la mort sense haver vist abans el Crist del Senyor. I vingué al Temple, mogut de l'Esperit; i, quan els pares hi introduïen l'infant Jesús per fer segons la usança que la Llei prescrivía pertocant a ell, el prengué en els seus braços, i beneí Déu, i digué:

Ara, Senyor, deixeu partir vostre servent
en pau, segons la vostra paraula,
car els meus ulls han vist la vostra salvació
que preparàreu en faç de tots els pobles,
llum per il·luminar les nacions,
i glòria del vostre poble Israel.

I el seu pare i la seva mare eren meravellats de les coses que es deien d'ell. I els beneí Simeó, i digué a Maria, la seva mare: Vet aquí que aquest és posat per ruïna i resurrecció

de molts a Israel i com a senyal lliurat a contradicció—i a tu mateixa un glavi et traspasarà l'ànima—a fi que siguin revelats els pensaments de molts cors.

Hi havia també una profetessa, Anna, filla de Fanuel, de la tribu d'Aser—molt avançada en dies, havent viscut des de la seva virginitat set anys amb el seu marit, i vídua fins als vuitanta quatre anys—la qual no es movia del Temple, servint a Déu amb dejunis i pregàries nit i dia. I, compareixent a la mateixa hora, lloava Déu, i parlava de l'infant a tots els qui esperaven la redempció de Jerusalem.

Lluc, II, 22-38.

Personatges.—Cal observar, primer de tot, que aquest tema comprèn tres moments relatats per Sant Lluc que l'Església, des del segle vi, celebra amb la festa de la Purificació de la Verge Santíssima, o sia, la *Purificació de Maria*, la *Presentació de Jesús al Temple* i l'*Encontre amb el vell Simeó*. Tots aquets tres moments els trobem representats en l'art cristià. De tots, però, generalment se'n fa una escena única, amb la impropietat de què es presenta Simeó com si fos ell el gran sacerdot, quan per la narració de Lluc es dedueix que era una simple privada persona. I així Simeó apareix revestit de gran sacerdot o de bisbe i fa les funcions que hauria d'exercir el gran sacerdot.

Els personatges que hi entren són: la Verge que gairebé sempre és la qui presenta l'Infant. Josep que porta sovint les tórtores i també un ciri encès (al·lusió a la festa de la Candelera): altres vegades són portades per una dona: Simeó a punt de rebre l'Infant o amb l'Infant als braços: el gran sacerdot revestit de pontifical: la profetessa Anna: algunes vegades hi entren levites del temple i familiars de la casa de Maria. L'infant Jesús crescut i amatent.

Elements.—L'escena dins un temple, i l'Infant presentat sobre un altar intencionadament semblant els nostres

altars, inclús alguna vegada amb el calze i l'hòstia, i aixoplugat sota un cibori o un baldaquí. Sovint apareix una estrella sobre l'Infant al·ludint a què Ell és llum per il·luminació dels gentils.

Prototipus.—Abraham fa un gran convit en deslletar Isaac. Gen. XXI, 8.

L'Arca de l'Aliança. Exod. XXV, 16 (Amb referència a Maria que era la veritable Arca de l'Aliança amb els deu Manaments tan exactament complerts per ella, amb la vara d'Aaron que era la seva virginitat florida, i el Mannà que fou el seu Fill baixat del cel).

El canalobre de set brocs (també amb referència a Maria).

Anna consagra el seu fill Samuel al servei del Santuari. I Reis, I, 24.

Inscripcions.—Semine fecundas matres facit hostia mundas.

Templo te Christe notat oblatus puer iste.

Emi debebat virgo jus legis habebat.

Dominus in templo sancto suo. Ps. X, 5.

FUGIDA A EGIPTE

El fet històric:

I, havent-se'n ells tornat, heus aquí que un àngel del Senyor s'apareix en somnis a Josep, dient: Alça't, pren amb tu l'infant i la seva mare, i fuig a Egipte, i estigues-te allí fins que et diré; car Herodes cercarà l'infant per occir-lo. I ell, alçant-se, prengué de nit l'infant i la seva mare, i es retirà a Egipte; i s'estava allí fins a la mort d'Herodes, per tal que es complís el que havia dit el Senyor pel profeta, que diu: D'Egipte he cridat mon fill.

Mateu II, 13-15.

Personatges.—L'Evangeli és molt breu en la descripció d'aquesta escena, que sols fins el segle VII o VIII no comença a representar-se i encara molt rarament. En canvi els Apòcrifs donen una multitud de detalls naturalment llegendaris. Els personatges essencials són Maria, Josep i l'Infant, a peu, a cavall i àdhuc en vaixell. Com a personatges complementaris procedents de la llegenda i dels apòcrifs hi ha: l'àngel o àngels: una serventa: els soldats que els persegueixen: el segador, dins el camp del qual la Sagrada Família és amagada dels soldats pel blat miraculosament crescut: els dos lladres (Gesmas i Dimas, el bo i el mal lladre) que volien robar-los: L'Egipte, en forma d'una dona amb corona mural, que surt de la porta de la ciutat per rebre els viatgers: els sacerdots d'Heliòpolis, que a la porta del temple, rebutjen els viatgers.

A finals del s. XV comença a representar-se amb preferència l'escena del *Descans de la Sagrada Família durant la fugida a Egipte*, que es presta a moltes fantasies.

Elements.—Farcell i bastó per Sant Josep; Ase; Palmera com indicació topogràfica. Idols que cauen a la presència de la Sagrada Família. Feres, dracs, lleons, panteres que s'amanseixen per indicar que van a un país llunyà i infidel.

Prototipus.—Abraham se'n va a Egipte. Gen. XII, 10.

Rebeca, davant l'aïrament d'Esaú enganyat, fa marxar el seu fill Jacob cap a Laban. Gen. XXVII, 41.

Moisès fuig de Faraó cap a Madian. Exod. II, 15.

Elias fuig amenaçat de mort per Jezabel. III Reis XIX, 3.

Michol fa fugir per la finestra a David assetjat pels soldats de Saul. I Reis, XIX, 11.

Moisès destrueix el vedell d'or. Exod. XXXII, 19, (referent als ídols caiguts davant la Sagrada Família).

Destrució del déu Dagon davant l'Arca de l'Aliança.
I Reis V, 1.

Inscripcions. — Herodis diram Christus puer auffugit iram.

Linquit tecta patris Jacob formidine fratris.

Per Michol David Saul insidias sibi cavit.

Idola presente Christo cecidere repente.

Archa repentinae fit Dagon causa ruinae.

DEGOLLACIÓ DELS INNOCENTS

El fet històric:

Llavors Herodes, veient que havia estat decebut pels Magues, s'airà fortament, i envià a occir tots els infants que hi havia a Betlem i en tota la seva contrada, de dos anys i en avall, segons el temps que dels Magues havia exactament sabut. Llavors s'acomplí el que havia estat dit pel profeta Jeremias, que diu:

Veu ha estat oïda a Ramà,
planys i gran plor:
Raquel que plorava sos fills,
i no volia conhortar-se, car ja no són.

Mateu II, 16-18.

Personatges. — Escena rarament representada en l'art antic cristià, però ja molt preferida en l'alta Edat mitja.

Els personatges són: Diferents dones amb infants: Soldats que els hi prenen i els maten: Herodes manant i contemplant la matança: Raquel en plors i crits.

Prototipus. — Faraó fa matar els fills dels jueus. Ex. I, 15.

Atalia destrueix tota la nissaga real, salvant-se només el fill més jove que fou amagat. IV Reis XI, 1.

Saul mana a Doeg occir Achimelech i vuitanta cinc sacerdots a Nobe. I Reis, XXII, 18.

Inscripcions. — Isti pro Christo mundo tolluntur ab isto.
Saul propter David Christos domini nece stravit.
Uno sublato stirps est data regia ferro.

RETORN D'EGIPTE

El fet històric:

I, en ésser mort Herodes, heus aquí que un àngel del Senyor s'apareix en somnis a Josep, a Egipte, dient: Alça't, pren amb tu l'infant i la seva mare, i vés a terra d'Israel, puix són morts els qui cercaven la vida de l'infant. I ell, alçant-se, prengué l'infant i la seva mare, i entrà a terra d'Israel.

Mateu II, 19-21.

Personatges. — Els mateixos i amb la mateixa disposició, amb menys escenografia i llegenda.

Prototipus. — Abraham torna d'Egipte. Gen. XIII, 1.

Tornada de Jacob que fugí d'Esau. Gen. XXXI, 1.

Tornada de David després de la mort de Saul. II Reis II, 1.

David va cercar l'Arca de l'Aliança de la casa d'Abinadab. II Reis VI, 3.

Inscripcions. — Ad loca sancta redit Iesus Egipto qui recedit.

Ad patriam David defuncto Saul remeavit.

Formidans fratrem Jacob ardet visere patrem.

JESÚS EN MIG DELS DOCTORS

El fet històric:

I anaven els seus pares cada any a Jerusalem per la festa de la Pasqua. I, arribat als dotze anys, pujant ells segons la consuetud de la festa, i havent-se acabat els dies, quan se'n tornaven, l'infant Jesús restà a Jerusalem, i els seus pares no se n'adonaren. I, pensant-se que ell era amb la comitiva, feren una jornada de camí, i l'anaven cercant entre els parents i coneguts, i, no havent-lo trobat, tornaren a Jerusalem, cercant-lo. I s'esdevingué que al cap de tres dies el trobaren al Temple, assegut en mig dels doctors, oint-los i interrogant-los; i tots els qui el sentien eren atònits de la seva intel·ligència i de les seves respostes. I, veient-lo, en foren tots meravellats, i li digué la seva Mare: Fill, ¿per què has obrat així amb nosaltres? Mira que el teu pare i jo, afligits, et cerquem. I els digué: ¿Per què em cercàveu? ¿No sabíeu que em cal estar per les coses del meu pare? I ells no compregueren la paraula que els havia dit. I davallà amb ells, i vingué a Natzaret, i vivia sotmès a ells. I la seva mare anava guardant totes aquestes coses en el seu cor. I Jesús avançava en saviesa, i en estatura, i en gràcia davant Déu i davant homes.

Lluc II, 41-52.

Personatges.—L'escena no comença a representar-se fins el s. XI i XII.

Els personatges són: Jesús assegut en càtedra: els Doctors de la Llei que el volten: Maria i Josep al dintell del Temple sorpresos.

Prototípus.—Josep explica els somnis de Faraó. Gen. XLI, 1.

Daniel interpreta el somni de Nabucodonosor. Daniel II, 1.

Van els reis a escoltar la saviesa de Salomó. III Reis, X, 1.

BAPTISME DE JESÚS

El fet històric:

Llavors Jesús ve de la Galilea al Jordà vers Joan per ésser batejat d'ell.

Però Joan le'n retreia, dient: Jo he d'ésser batejat per vós i vós veniu a mi? I Jesús, responent, li digué: Deixa ara; car així escau a nosaltres d'acomplir tota justícia. Llavors accedí.

I, en ésser batejat, Jesús pujà tot seguit de l'aigua; i heus aquí que se li obriren els cels, i veié l'Esperit de Déu davallant com un colom que venia sobre ell; i heus aquí una veu dels cels que deia: Aquest és el meu Fill benamat, en qui tinc posat el meu goig.

Mateu III, 13-17.

Els personatges.—Escena representada des de les primeres pintures catacumbals. En la mateixa escena s'apleguen els dos fets: el baptisme de Jesús i la teòfania o descendiment de l'Esperit Sant i la veu del Pare etern.

Els personatges són: Jesús gairebé del tot despullat dins el Jordà: Joan, el baptista, que el bateja tirant-li aigua al cap amb una petxina, calze o taça: l'Esperit Sant en forma de colom radiant; sovint, el Pare etern o la seva mà beneint i dos àngels a l'altra riba del riu amb llençols o vestidures a les mans esperant que surti Jesús: deixebles de Joan al seu costat.

Elements.—El riu Jordà en representacions d'alta tradició és format per dos manantials el Jor i el Dan. Sovint apareix personificat el geni del riu segons els models antics. Algunes vegades són dos déus relacionats amb el Jor i el Dan. Algunes vegades, una columna o monument graonat, en mig del riu, amb una creu al cim, (com una mena de

creu de terme) record d'una creu que s'hi aixecà en memòria d'aquest fet i com a símbol de la remissió dels pecats pel baptisme en mèrits de la crucifixió. (La creu en el rite del baptisme). Més freqüentment és Joan que porta una creu. Es completà també l'escena amb un cèrvol que beu i amb una àguila que es rejoyeneix en la font. Dimoni que fuig.

Prototipus.— Arca de Noé en ple diluvi. Gen. VII, 1.

Pas del poble d'Israel pel Mar Roig. Exod. XIV, 21.

L'Arca de l'Aliança a través el Jordà. Jos. III, 17.

Naaman per ordre d'Eliseu es banya en el Jordà i guareix de la lepra. IV Reis, V. 1.

Moisés trobat al riu per la filla de Faraó. Exod. II, 3.

Aaron i els seus fills es renten abans d'entrar al tabernacle. Exod. XXX, 19.

Ezequiel veu sortir aigua del dintell del temple. Ezeq. XLVII, 1.

Els missatgers de la terra promesa amb el raïm. Exod. XIV, 21.

Jonàs engolit i escupit pel peix. Jonàs, I-II.

Inscripcions.— Dum baptizatur Christus baptisma sacrat.

Flumen transitur et patria mellis aditur.

LES TEMPTACIONS

El fet històric:

Llavors Jesús fou dut de l'Esperit dalt el desert per ésser temptat del diable. I, havent dejunat quaranta dies i quaranta nits, a la fi tingué fam.

I, acostant-se, el temptador li deia: Si ets Fill de Déu, dígues que aquestes pedres es tornin pans. I ell, responent, digué: Es escrit: No de pa sol viurà l'home, sinó de tota paraula procedent de la boca de Déu.

Llavors el diable se l'emportà a la ciutat santa; i el posà sobre el pinacle del Temple; i li diu: Si ets Fill de Déu, tira't daltabaix, car és escrit: Als seus àngels comandament farà de tu, i ells en mans et duran, no sia que el teu peu ensopegui amb una pedra. Li digué Jesús: També és escrit: No temptaràs el Senyor, ton Déu.

Novament el diable se l'emporta a una muntanya molt alta, i li mostra tots els reialmes del món i la glòria llur; i li deia: Totes aquestes coses et daré, si, prosternant-te, m'adoraves. Llavors li diu Jesús: Vés-te'n, Satanàs, car és escrit: El Senyor, ton Déu, adoraràs, i a ell sol donaràs culte. Llavors el deixa el diable, i heus aquí que àngels s'atansaren, i el servien.

Mateu IV, 1-11.

Personatges. — Malgrat el seu caràcter dramàtic aquesta escena no ha estat representada per l'art antic cristià, i molt poc per l'art medieval. Els tres moments d'aquest passatge evangèlic es troben representats separadament o bé reunits en un sol grup.

Els personatges de la Temptació de Jesús simplificada, són: Jesús entre el diable i uns àngels, o bé Jesús entre dos dimonis. També Jesús fent fugir el dimoni, i uns àngels que baixen del cel.

Els personatges de la Temptació detallada, són: 1º Jesús

parlant amb el diable que li mostra unes pedres a la mà. 2º Jesús sobre la teulada d'un edifici junt amb un o varis diables que el volen tirar a baix. 3º Jesús dalt una muntanya, parlant amb el diable, i en mig dels dos una corona i un cofret o vas amb monedes.

Elements.—Una palmera, com indicació del desert; feres, amb el mateix fi.

Prototipus.—Adam i Eva seduïts per la serp. Gen. III, 1.

Esaú ven a Jacob la seva primogenitura. Gen. XXV, 29.

David mata a Goliath. I Reis XVII, 42.

David mata un ós i un lleó. I Reis XVII, 42.

Laban i Jacob lluiten en la muntanya. Gen. XXXI, 22.

Daniel mata Bel, el drac del temple. Dan. XIV, 25.

David, assedegat, refusa l'aigua que li ofereixen. II Reis XXIII, 16.

Abraham rebutja les ofertes del rei de Sodoma. Gen. XIV, 21.

Moisès dejuna quaranta dies i quaranta nits a la muntanya de Sinaí (referent al dejuni de Crist). Exod. XXIV, 18.

Daniel dejuna en la fossa dels lleons. Dan. XIV, 30.

Inscripcions.—Christum tentavit satanas nec eum superavit.

Lentis ad ardorem propium male vendit honorem.

Serpens vicit Adam vetitam dum suggerit escam.

LA TRANSFIGURACIO

El fet històric:

I s'esdevingué, uns vuit dies després d'aquests raonaments, que, prenent amb ell Pere i Jaume i Joan, pujà a la muntanya a orar. I, mentre orava, l'aspecte del seu rostre es tornà altre; i el seu vestit, blanc, que fulgurava. I heus aquí que dos barons conversaven amb ell, els quals eren Moisès i Elies, que apareguts en glòria, deien el traspàs, que havia d'acomplir a Jerusalem. I Pere i els qui es trobaven amb ell eren afeixugats de son; i, havent-se deixondit, veieren la seva glòria i els dos barons que amb ell s'estaven.

I s'esdevingué, quan es departiren d'ell, que Pere digué a Jesús: Mestre, bo és d'estar-nos ací; fem-hi doncs, tres tendes, una per a vós, i una per a Moisès, i una per a Elies, no sabent pas el que deia.

I, dient ell això, es féu un núvol i els aombrava; i s'espantaren en entrar ells dins el núvol. I una veu es féu del núvol, que deia: Aquest és el meu Fill elegit, escolteu-lo. I, en fer-se la veu es trobà Jesús sol. I ells callaren, i a ningú no contaren en aquells dies res del que havien vist.

Lluc IX, 28-36.

Personatges.—Aquesta escena no és coneguda de la pintura catacumbal. Neix a Orient on tenia dedicada una festa especial, i no apareix en el cicle iconogràfic dels portals romànics i gòtics. Es més freqüent en manuscrits.

L'esquema de la representació primitivament és aquest: Crist en mig d'una mandorla o clariana oval de llum i dret damunt de la muntanya. A un cantó Moisès (aspecte jove, alguna vegada) representant la Llei i Elies (aspecte envellit) representant els profetes. Els Apòstols Pere, Joan i Jaume estan agenollats o bé bocaterrosos donant mostres de gran astorament. En la part superior, sovint, la mà del Pare etern. També l'Esperit Sant, en forma de colom.

Giotto i la seva escola creen un altre tipu que té per característica el que Jesús es fa ingràvid i s'eleva un poc per damunt la muntanya. Els representants de l'A. T. més que parlar amb Jesús, l'adoren. Rafael hi afegeix l'escena de l'Infant posseït que els Apòstols no pogueren guarir.

Hi ha el cas d'alguna transfiguració simbòlica: Jesús és substituït per una creu gemada: Moisès i Elias elevats en els núvols: els Apòstols simbolitzats per anyells.

Elements. — La mandorla de llum per expressar la divina claredat de Jesús transfigurat. La muntanya. Les vestidures blanques de Jesús.

Prototipus. — Els tres personatges que Abraham troba, dels quals sols en venera un. Gen. XVIII, 1.

Moisès amb la faç resplendent en la donació de la Llei. Exod. XXXIV, 29.

Isaias veu en esperit la glòria de Jerusalem. Is. XXXIII, 20.

Els tres joves en el forn de Babilònia. Dan. III, 1.

Daniel espantat davant l'aparició de la glòria de Déu. Dan. VII.

Inscripcions. — Ecce Dei natum cernunt tres glorificatum.

Tres contemplatur Abraham solum veneratur.

Panditur en isti gentili gloria Christi.

Jerusalem, venit lumen tuum, et gloria Domini super te orta est. Isai. LX, 1.

ENTRADA A JERUSALEM

El fet històric:

I, quan foren prop de Jerusalem, i arribaren a Betfagé, a la Muntanya de les Oliveres, llavors Jesús envià dos deixebles, dient-los: Aneu al vilatge d'enfront vostre, i, tot seguit, trobareu una somera fèrmeda i amb ella un pollí; desfermeu i meneu-me'ls. I si algú us deia res, direu: El Senyor n'ha menester; i tot seguit els enviarà. I així s'esdevingué per tal que s'acomplís el que havia estat dit pel profeta, que diu:

Digueu a la filla de Sió:
Vet'ací que el teu Rei ve a tu,
mansuet, i muntat sobre un ase,
sobre un pollí, fill d'ajovada.

I, anant-hi els deixebles, i havent fet com els havia ordenat Jesús, menaren la somera i el pollí; i posaren al seu damunt llurs mantells, i el feren seure dessusobre. I gran part de la multitud estengueren llurs mantells pel camí, i d'altres tallaven branques dels arbres, i les escampaven pel camí. I les multituds que el precedien i les que seguien clamaven, dient:

Hosanna al fill de David;
Beneït el qui ve en nom del Senyor;
hosanna en les altures.

Mateu XX, 1-9.

Personatges.—Aquesta escena desconeguda de la primitiva pintura cristiana, obté una gran preferència en els cicles iconogràfics romànics. La processó dels Rams li dona popularitat i amenitat.

Els personatges són: Jesús, assegut a la manera dels homes o de les dones, sobre la somera tenint o no al seu costat el pollí. Amb la dreta beneïx, amb l'esquerra té les regnes. Els apòstols el segueixen immediatament. El corteig va d'esquerra a dreta en direcció a la porta de Jeru-

salem atapeïda de gent. Espectadors. Infants que extenen els vestits, llencen al seu pas rams o brancatges; que s'enfilen o són dalt un arbre per tallar branques. Un d'ells és identificat arbitràriament amb Zaqueu. En altres representacions també hi ha homes i dones que extenen llurs vestits als peus de Jesús.

Elements.—La ciutat de Jerusalem o els seus murs. Arbre o arbres d'on s'esqueixen les branques. La somera i el pollí: generalment apareix només la somera.

Prototipus.—Moisès torna d'Egipte. Exod. IV, 20.

David vencedor de Goliath victorejat per les dones israelites. I Reis XVIII, 6.

Faraó fa passejar i homenatjar Josep sobre el seu carro. Gen. XLI, 43.

Salomó ungít rei fa la seva entrada. III Reis I, 33.

Els fills dels profetes surten a l'encontre d'Eliseu després de l'ascensió d'Elias. IV Reis II, 15.

Mardoqueu amb vestidures reials és passejat sobre el cavall del rei i aclamat. Esther VI, 7.

Inscripcions.—Carmen hebreorum te laudat Christe sonorum.

Hostem qui stravít laudatur carmine David.

Gloria nate Dei tibi convenit haec Elisei.

Filii Sion exultent in rege suo. Ps. CXLIX, 2.

Dicite filiae Sion: Ecce Salvator tuus venit. Isai. LXII, 11.

EL SANT SOPAR

El fet històric.

I vingué el dia dels Azims, en el qual s'havia d'immolar la Pasqua; i envià Pere i Joan, dient: Aneu a aparellar-nos la Pasqua, per a menjar-la. I ells li digueren: ¿On volem que aparellem? I ell els digué: Mireu, entrant vosaltres a la ciutat, trobareu un home portant un càntir d'aigua; seguïu-lo a la casa on entri. I direu a l'amo de la casa: El Mestre et diu: ¿On és la cambra on he de menjar la Pasqua amb els meus deixebles? I ell us mostrarà a dalt una sala gran amb els triclinis posats; allí aparelleu. I, havent-se'n anat, ho trobareu tal com els havia dit, i aparellaren la Pasqua.

I, quan fou l'hora, es posà a taula, i els apòstols amb ell.

Lluc, XXII, 7-14.

I, mentre menjaven, prenent Jesús pa, i havent beneït, el partí i, donant-lo als deixebles, digué: Preneu, mengeu; aquest és el meu cos.

I, prenent un calze, i havent fet gràcies, els el donà, dient: Beveu-ne tots, car aquesta és la meva sang, de la nova aliança, que és versada per a molts en remissió de pecats.

Mateu, XXVI, 26-28.

Personatges.—Aquesta escena tan transcendental és representada en tots els temps amb simbolisme o sense. Es pot desplegar en sis parts: el *Convit ritual*, la *Predicció de la traició de Judas*, el *Lavatori de peus*, l'*Institució de l'Eucaristia*, la *Comunió dels Apòstols*, l'*Acció de gràcies*. Aquí parlarem únicament de la segona, tercera i quarta part començant per l'última.

Els personatges són: Jesús a taula amb els dotze deixebles: ajeguts en triclinis (mena de llits o sofàs) en les representacions més antigues; asseguts en bancs o escambells en les més modernes. Sant Joan a l'esquerra de Jesús i pot

estar inclinat sobre el seu pit. Sant Pere a la dreta. Els altres apòstols repartits al llarg de la taula. Judas és representat sovint amb la bossa, i algunes vegades amb nimbe negre. També alguna vegada es posa, en lloc de menjar, un petit diable a la boca, per expressar la dita de Sant Joan: I darrera el mos de pa llavors entrà en ell Satanàs. (XIII, 27).

Altres vegades l'escena perd el caràcter històric i pren un caràcter ritual en representacions primitives, i aleshores veiem Jesús dret repartint el Pa eucarístic als apòstols arrenglerats o drets darrera la taula. Un d'ells ha rebut ja la Comunió i aixeca les mans en l'aire en acció de gràcies. Aquest tipu de representacions passa d'orient a occident per lla el segle xiv.

Elements.—L'escena en un interior ben agençat. Llum, per indicació de la nit. Taula de forma indiferent, calze o copa, vasos, plats, pans, anyell (al·lusió al convit pasqual), peix (amb caràcter simbòlic).

Prototipus.—Abraham dona de menjar als tres homes. Gen. XVIII, 1.

Melquisedec ofereix pa i vi. Gen. XIV, 18.

Recollida del Mannà. Exod. XII, 11.

Jueus menjant l'anyell pasqual. Exod. XII, 11.

Elies alimentat per un àngel en ple desert. III Reis XIX, 4.

David porta l'Arca de l'Aliança a Jerusalem. II Reis VI, 1.

Convit del rei Asuerus. Esth. I, 1.

Noces de Canà. Joan II, 1.

Paràbola del cep i del raïm. Joan XV, 1.

El Sacerdot ofereix a David els pans de la proposició.

Inscripcions.—Rex sedet in cena turba cinctus duodena.

Sacra notant Christi quae Melchisedech dedit isti.

Se tenet in manibus, se cibatur ipse cibus.

TRAICIÓ DE JUDAS

El fet històric:

Havent dit aquestes coses, Jesús es contorbà en l'esperit, i asseverà i digué: En veritat, en veritat us dic que un de vosaltres em trairà. I es miraven uns als altres els deixebles, incerts per qui ho deia. Era reclinat sobre el pit de Jesús un dels seus deixebles, el que Jesús estimava. A ell, doncs, fa senya Simó Pere, i li diu: Demana-li qui és aquest de qui parla. Ell, que era a taula així reclinat sobre el pit de Jesús, li diu: Senyor, ¿qui és? Respon, doncs, Jesús: Es aquell per a qui jo sucaré el mos de pa, i l'hi daré. Havent, doncs, sucats el mos de pa, el pren, i el dóna a Judas de Simó Iscariot. I darrera el mos de pa, llavors entrà en ell Satanàs. Li diu, doncs, Jesús: El que fas fes-ho de pressa. I això, cap dels qui eren a taula no entengué perquè ho deia; car alguns, com que Judas tenia la bossa, es pensaven que Jesús li deia: Compra el que ens és menester per a la festa; o que donés alguna cosa als pobres. Ell, doncs, havent pres el mos de pa, sortí encontinent; i era nit.

Jo. XIII, 21-30.

Personatges.—Els mateixos que en l'anterior escena. Jesús posa la mà a la plata per treure'n el mos que ha de donar a Judas. Judas amb la bossa. Els apòstols, esmaperduts.

Elements.—Els mateixos.

Prototipus.—Josep venut pels seus germans als Ismaelïtes. Gen. XXXVII, 28.

Jacob s'assabenta de la pèrdua del seu fill Josep. Gen. XXXVII, 31.

Josep venut a Putifar. Gen. XXXIX, 1.

Rebel·lió d'Absalon. II Reis XV, 1.

Inscripcions.—Qui Christum vendis Judas ad tartara tendis.

Te signat Christe juvenis venundatum iste.

EL LAVATORI

El fet històric:

S'aixeca del sopar i es lleva les vestidures; i havent pres una tovallola, se la cenyí; després tira aigua en el gibrell; i comença de rentar els peus dels deixebles i d'eixugar-los amb la tovallola amb què era cenyit. Ve, doncs, a Simó Pere. Li diu (aquest): Senyor, ¿vós renteu els meus peus? Respongué Jesús i li digué: El que jo faig, tu ara no ho saps, però ho entendràs després. Li diu Pere: No, mai no rentareu els meus peus. Li respongué Jesús: Si no et rento, no tens part amb mi. Li diu Simó Pere: Senyor, no solament els peus, sinó també les mans i el cap. Li diu Jesús: El qui s'és banyat, no li cal rentar-se, sinó que és net tot ell; i vosaltres sou nets, però no pas tots. Car sabia qui el traïa; per això digué: No tots sou nets. Quan, doncs, hagué rentat els peus llurs, i pres les seves vestidures, i s'hagué posat a taula altra vegada, els digué: ¿Compreneu el que he fet a vosaltres? Vosaltres em dieu el Mestre i el Senyor; i dieu bé, perquè el só. Si, doncs, he rentat els vostres peus jo, el Senyor i el Mestre, també vosaltres us heu de rentar els peus els uns als altres; car exemple us he donat perquè tal com jo he fet a vosaltres, així també vosaltres feu. En veritat, en veritat us dic, no és un servent major que el seu amo, ni un enviat major que el qui l'ha enviat.

Jo. 4-16.

Personatges.—Aquesta escena ja es troba en els primitius sarcòfags, però simplificada. Es representa el moment de convèncer Pere, o de rentar els seus peus. Jesús agenollat davant d'un apòstol al qual renta els peus. Els altres aixecant-se.

Elements.—Gairebé els mateixos amb l'introducció d'un gibrell i gerro per l'ablució.

Prototipus.—Abraham renta els peus dels tres homes. Gen. XVIII, 4.

Lot vol rentar els peus dels dos àngels. Gen. XIX, 2.

Laban fa portar aigua per rentar-se els peus el criad d'Abraham i els del seguici. Gen. XXIV, 32.

Josep fa rentar els peus als seus germans. Gen. XLIII, 24.

AGONIA A GETSEMANI

El fet històric:

Llavors Jesús ve amb ells a un predi, anomenat Getsemani, i diu als deixebles: Seieu aquí, mentre me'n vaig allí a orar, I, havent pres amb ell Pere i els dos fills de Zebedeu, comença d'entristir-se i angoixar-se. Llavors els diu: Trista fins a mort és la meua ànima; resteu ací i vetlleu amb mí. I, havent-se avançat un poc, caigué sobre sa faç, orant i dient: Pare meu, si és possible, passi de mí aquest calze; no, però, com jo vull, sinó com voleu Vós. I ve als seus deixebles, i els troba dormint, i diu a Pere: ¿No heu pogut, doncs, vetllar una hora amb mí? Vetlleu i oreu, perquè no entreu en temptació; l'esperit prou és prompte, però la carn, feble. I, anant-se'n encara segona vegada, orà, dient: Pare meu, si no pot passar aquest (calze) sense que jo el begui, faci's la vostra voluntat. I, venint novament, els trobà dormint, car llurs ulls eren afeixugats. I, deixant-los, altre cop se n'anà, i orà tercera vegada, dient encara les mateixes paraules. Llavors ve als seus deixebles, i els diu: Encara dormiu i reposeu! Heus aquí que l'hora és a prop, i el Fill de l'home és lliurat en mans de pecadors. Alceu-vos, anem; mireu, és a prop el qui em traeix.

Mateu, XXVI, 36-46.

Personatges. — Aquesta escena que surt poc en la plàstica basilical, al segle XIX es fa imprescindible del cicle de la Passió.

Els personatges són: Jesús agenollat o prosternat fent oració, braços desplegats. Els tres deixebles un poc retirats i adormits: al fons, sovint, Judas i la soldadesca: moltes vegades la tragèdia passa vora la casa de Maria i de Marta

les quals estan en oració: àngel que baixa en mig d'una clariana de cel portant un calze o una creu: el Pare etern en bust o en símbol de la seva mà.

Elements.—El calze (al·lusió a la seva passió) el sosté l'àngel o és posat sobre una roca. Rarament calze i hòstia. Jardí o hort amb tàpia o cerca.

Prototipus.—L'Àngel s'apareix a Gedeon. Jutges VI, 11.

David plora sobre la muntanya de les oliveres. II Reis XV, 30.

Elias a la muntanya del Carmel implora la pluja. III Reis XVIII, 42.

Imprecació de l'innocent Susanna. Dan. XIII, 28.

BÉS DE JUDAS I EMPRESONAMENT DE JESÚS

El fet històric:

I, encara ell parlava, heus aquí que Judas, un dels dotze, arribà, i amb ell una gran turba amb glavis i bastons, enviada dels prínceps dels sacerdots i els ancians del poble. I el qui el traïa els havia donat senyal, dient: Aquell que jo besaré, és ell, agafeu-lo. I tot seguit atansant-se a Jesús, deia: Salve, Mestre! I el besava. I Jesús li digué: Amic, ¿per què ets ací? Llavors atansant-se, posaren les mans sobre Jesús, i l'agafaren. I heus aquí que un dels que eren amb Jesús, estenent la mà, es tragué el glavi i, colpint el servent del gran sacerdot, li llevà l'orella. Llavors li diu Jesús: Torna el teu glavi al seu lloc, car tots els qui prenen glavi, a glavi moren.

Mateu XXVI, 47-52.

Personatges.—Aquesta escena, que comporta el bés de Judas, l'empresonament de Jesús, el tallar l'orella de Malcus per Sant Pere i la caiguda [dels soldats, primiti-

vament està concretada al bés de Judas i es desenrotlla amb una certa tranquil·litat. Més tard quan l'art té més agilitat aleshores l'escena esdevé tumultuosa expressant simultàniament aquells quatre moments.

Els personatges són: Judas que besa Jesús: Soldats amb armes i bastons i llanternes o falles: Sant Pere desenvainant l'espasa o seccionant l'orella del criat: apòstols escàpols: Soldats caiguts en terra a la veu de Jesús: També algunes vegades el jove tot nu que fuig. Tot això simultàniament o per separat o seleccionat.

Elements. — Jardí o hort. I els accessoris senyalats en la descripció dels personatges.

Prototipus. — Caïn mata a Abel. Gen. IV, 8.

Saul engega la sageta a David. I Reis XVIII, 10.

Josep apressat pels seus germans. Gen. XXXVII, 20.

L'Arca de l'Aliança presa pels filisteus. I Reis IV, 11.

Abraham lliga a Isaac per oferir-lo en sacrifici. Gen. XXII, 9.

Samsó aixollat per Dalila i pres pels filisteus. Judges XVI, 19.

Joab mata a traició, tot amagant el glavi, Amasa. II Reis XX, 8.

Jonatàs enganyat i mort per Trifon. 1 Mac. XII, 48.

Inscripcions. — Per Pacem Christe te tradit traditor iste.

Alloquitur blande Joab hunc punitque nefande.

Verba gerens blanda Triphon portat arma nefanda.

CONDEMNACIÓ DE JESÚS

El fet històric:

No transcrivim el passatge evangèlic a causa de la seva llargada.

Personatges. — Tots els interrogatoris que sofreix Jesús i la seva condemnaió en els cicles tradicionals es redueixen a l'acusació i interrogatori que tenen lloc davant Pilat i per tant aquesta escena comprèn tota la passió que va des de l'empresonament fins al portament de la creu. El tema ja es troba en els antics sarcòfags cristians.

Els personatges són: Crist lligat davant Pilat: Pilat seient en el tribunal en actitud interrogatòria o rentant-se les mans: sovint un diable li parla a l'orella: soldats que guarden Jesús: criats. Algunes vegades, la dona de Pilats que l'avisava. En representacions antigues, Jesús s'emporta la creu.

Elements. — L'escena dins un interior espaiós. Elements senyalats en la descripció dels personatges. El tribunal és constituït per una càtedra o tron.

Prototipus. — Naboth, falsament acusat per ordre de Jezabel, és lapidat. III Reis XXI, 7.

Nabucodonosor per temor lliura a Daniel als babilonis. Dan. XIV, 28.

Saul mana a Doeg matar Achimelech i 84 sacerdots. I Reis XXII, 18.

Jezabel amenaça de mort Elias. III Reis XIX, 1.

Inscripcions. — Est fera plebs ausa damnare Jesum sine causa.

Femina tunc istum damnat plebs impia Christum.

Gens haec crudelis sitit interitum Danielis.

FLAGEL·LACIÓ

El fet històric:

Pilat, doncs, prengué llavors Jesús, i l'assotà.

Joan XIX, 1.

Personatges.—Aquesta escena no apareix abans del segle x. Al segle xv és un tema preferit per la pietat popular.

Els personatges són: Jesús, de bon principi vestit, després gairebé tot despullat i lligat a una columna de flagel·lació: Dos o varis butxins de gran ferocitat que l'assoten.

Elements.—L'escena és dins un interior. La columna de flagel·lació, al segle xvi, esdevé petita i es conforma al model de la columna que com autèntica es venera a Santa Pràxedes de Roma.

Prototipus.—Caïn mata Abel. Gen. IV, 8.

Cam es burla de son pare Noé. Gen. IX, 22.

Samson encadenat pels filisteus. Jutges XVI, 21.

Eliseu és befat per uns bailets a Bethel, IV Reis II, 23.

Job colpit de llagues pel dimoni i afligit per la seva muller. Job II, 7.

Achior lligat a un arbre. Judit VI, 8.

Jeremies a la presó. Jer. XXXVII, 15.

CORONACIÓ D'ESPINES I IMPROPERIS

El fet històric:

Llavors els soldats del governador, havent-se emportat Jesús al pretori, congregaren entorn d'ell tota la cohort, i, havent-lo despullat, el cobriren amb un mantell de grana, i, entrellaçant una corona d'espines, la hi posaren sobre el cap, i una canya a la mà dreta, i, agenollats davant d'ell, li feren burla, dient: Salve, rei dels Jueus! i, havent-lo escopit, prengueren la canya, i li pegaven al cap.

Mateu XXVII, 27-30.

Personatges.—Aquesta escena es troba, clarament, només una sola vegada en l'art antic cristià, ja que el fresc de la catacomba de Pretextat és molt discutit.

Els personatges són: Jesús generalment assegut, cobert amb un mantell, una canya a la mà. Els botxins amb vares li van enfonsant la corona d'espines al cap. Algunes vegades apareix Pilat comanant l'assotament. Sovint es representen simultàniament els impropis i llavors Jesús porta una beina als ulls. Botxins agenollats o bufetejant-lo i escupint-lo.

Elements.—L'escena té lloc en l'atri del pretori. La corona té forma circular o bé de casquet.

Prototipus.—Cam es burla de son pare Noé. Gen. IX, 22.

Els filisteus treuen els ulls a Samsó. Jutges XVI, 21.

Eliseu befat per uns bailets a Bethel. IV Reis II, 23.

Hanon, Rei dels Ammonites injuria els enviats de David. II Reis X, 4.

El rei Asa empresona el profeta Hananí. II Paral. XVI, 10.

Inscripcions.—Pro nobis triste opprobium pateris pie Criste.

Nuda verenda videt dum patris Cham male ridet.

Percutit ira Dei derisores Elisei.

CAMÍ DEL CALVARI

El fet històric:

I, quan se l'emmenaven, havent-se emparat d'un tal Simó, Cireneu, que venia del camp, li carregaren la creu per portar-la darrera de Jesús. I el seguia una gran multitud de poble i de dones, les quals el planyien i ploraven. I, girant-se envers elles, Jesús digué: Filles de Jerusalem, no ploreu per mi; sinó per vosaltres mateixes ploreu i pels vostres fills, car heus aquí que vénen dies en què diran: Benaurades les estèrils, i els ventres que no engendraren, i els pits que no criaren. Aleshores començaran de dir a les muntanyes: Caieu sobre nosaltres; i als turons: Colgueu-nos. Perquè si en la fusta verda això fan, en la seca ¿què passarà? I eren portats també amb ell altres dos, malfactors, per ésser executats.

Lluc XXIII, 26-32.

Personatges.—Tema antiquíssim, per bé que en els primitius sarcòfags cristians representat d'una manera molt simplificada. Més tard va complicant-se i esdevé atapeït i tumultuós.

Els personatges són: Jesús que porta la creu, sovint sense ésser ajudat per Simó Cireneu. En canvi al segle XII trobem que l'ajuden Maria i les altres dones piadoses. Jesús sovint es representa caient sota el pes de la creu de la qual cosa no parlen els evangelistes. Cal advertir que la representació d'aquesta escena és molt influenciada per la literatura dels místics i pel drama litúrgic. Maria i les altres dones piadoses formant un grup apart. D'entre aquestes es destaca, per lla el segle XV, la Verònica, que la llegenda identifica amb aquella dona a la qual Jesús guarí del flux de sang, i que obtingué un fidel retrat (*vera icon*) de Crist. Sota la influència dels drames litúrgics de la Passió fou identi-

ficada amb una d'aquelles dones a les quals parlà Crist camí del Calvari. Porta un petit llenç amb la faç coronada i sangonent de Jesús.

Soldats i botxins que guarden Jesús i l'apunyeguen. Més recentment, un herald anuncia la sentència. Poble que contempla el pas de Jesús i se'n mofa o ho deplora.

Elements. — La creu és representada en la forma més popularitzada anomenada llatinao sia de braços desiguals. Tampoc en això com en altres detalls d'aquella mena d'execució no es conformen els artistes a les usances i prescripcions del temps. Respecte la corona d'espines, en aquesta escena no apareix fins el Renaixement: el més probable és que quan li llevaren el vestit d'irrisió també li llevaren la corona.

Prototipus. — Isaac porta la llenya del seu sacrifici. Gen. XXII, 6.

Els missatgers de la terra promesa portant el raïm amb una barra. Num. XIII, 23.

Els dos bastons en les mans de la vídua de Sarepta. III Reis XVII, 10.

Jephthè sacrifica la seva única filla. Jutges XI, 30.

Els vinyaters maten el fill de l'amo de la vinya. Lluc XX, 9.

Inscripcions. — Fert crucis hoc lignum Christus reputans sibi dignum.

Ligna ferens Christe te praesignat puer iste.

Mistica sunt signa crucis haec vidua dua ligno.

CRUCIFIXIÓ

El fet històric:

I, arribats a un lloc anomenat Golgotha, que vol dir Lloc de la Calavera, li donaren a beure vi mesclat amb fel; i, havent-lo tastat, no en volgué beure. I després que l'hagueren crucificat, es repartiren les seves vestidures, tirant sorts, i asseguts li feien guàrdia allí.

I posaren sobre el seu cap escrita la seva causa: AQUEST ES JESÚS, EL REI DELS JUEUS.

Llavors foren crucificats amb ell dos lladres, un a la dreta i un a l'esquerra.

Mateu XXVII, 33-38.

Personatges.—Aquesta escena és la més eminent en tot el cicle de l'iconografia cristològica. Es troba en forma simbòlica en la plàstica primitiva; en forma històrica i realista no es troba abans del segle v. Les representacions de la crucifixió sofreixen moltes modificacions i s'enriqueixen de molts detalls realistes o simbòlics dels quals aquí no és possible seguir-ne la llur evolució.

Els personatges són: Jesús clavat a la creu per medi de tres o de quatre claus. Antigament sempre amb quatre, i sembla que és el més adequat. Jesús crucificat pot presentar-se en *forma majestàtica* i va vestit amb túnica de mànegues o sense mànegues (*colobium*), junt amb mantell o sense; amb corona imperial o sense: aspecte de persona vivent i no sofrent. Jesús crucificat en *forma realista*, despullat, només amb una tovallola cenyida als lloms, generalment amb tres claus, corona imperial o d'espines o sense corona; aspecte d'agonitzant o de mort. Jesús crucificat en *forma simbòlica* per medi del seu bust o de l'Anyell col·locat en l'intersecció dels dos travessers de la creu, o

també per medi de Jesús sense creu i en actitud d'Orant o amb els braços aixecats. La llaga del pit sempre la té al costat dret tot deixant de banda la realitat i obeïnt a un simbolisme. Déu Pare en forma de bust o de la mà simbòlica entre els núvols. La Santíssima Trinitat amb l'Esperit Sant entre el Pare i el Fill crucificat. La Verge a la dreta i Sant Joan evangelista amb el llibre a l'esquerra serens o adolorits. Santa Magdalena al peu de la creu tota despacientada. Grup de dones piadoses, de jueus, de soldats. Entre els soldats el Centurió que proclamà la divinitat de Jesús. Longí, sovint simbolitzant l'Església, amb la llança amb quètraspassà el costat de Crist, algunes vegades senyalant l'ull que un esquitx de la sang de Jesús guarí. Calpurnius o Stephaton sovint simbolizant la Sinagoga (llegendaris), amb el vas plè de fel i vinagre i amb l'esponja dalt una canya. Sovint, soldats romans arborant l'estendard romà amb l'àguila o amb la divisa S. P. Q. R. (*Senatus Populus Que Romanus*). Altres soldats a terra fent-se a sorts els vestits de Jesús. Els dos Lladres clavats a la creu o lligats a ella. El bon Lladre (Gestas) a la dreta, al qual sovint un àngel li treu l'ànima de color blanc per la boca. El mal Lladre (Dimas o Dismas) a l'esquerra, amb un dimoni que se li emporta l'ànima ennegrida.

Sovint hi apareixen també els dos profetes de la Crucifixió que són David i Salomó.

Àngels que recullen amb calzes els degotissos de sang.

Elements. — L'escena és sobre el Calvari prop de Jerusalem, la qual es veu al fons.

Els elements reals i simbòlics són molt nombrosos. Els enumerarem simplement sense que s'hagi d'entendre que

es troben o s'hagin de trobar simultàniament en una mateixa escena.

Corona de victòria que la mà del Pare etern va a dipositar sobre la testa del Crucificat.

Corona real o imperial que ceneix la testa de Jesús en les crucifixions majestàtiques.

Corona d'espines, en les crucifixions realistes (en el traspàs del romànic al gòtic).

Títol de la creu, I. N. R. I., segons la transcripció de Joan: *Jesús el Natzarè el Rei dels Jueus*, escrit en hebreu, romà (llatí) i grec.

Creu de forma llatina: algunes vegades, creu florida en forma de lliri o en forma de cep.

Els evangelistes en símbols com a medallons en els extrems dels braços de la creu, o en forma humana sobre el Calvari escrivint la Passió.

Serpent al peu de la creu, al·ludint a la del Paradís. En lloc de la serpentina alguna vegada hi ha un drac, personificació del mal.

El diable als peus de Joan.

El Pelicà dins un niu dalt la creu.

El Fènix.

Un difunt que surt del sepulcre, al peu de la creu: al·lusió a la tradició que col·locava la sepultura d'Adam dalt el Calvari, o bé al·lusió al fet històric de la resurrecció d'alguns justos esdevinguda al morir Jesús.

Més generalment apareix només el crani d'Adam al peu de la creu.

Calze per rebre la sang de Jesús degotant.

Sol i la lluna, sovint amb referència a les dues naturaleses de Crist, o a la Sinagoga i a l'Església. Sovint sostin-

guts per àngels o personificats per medi d'àngels o d'un home i d'una dona que es velen la faç, o per figures a dalt una quàdriga.

Personificacions de la Terra i del Mar. La terra sovint com una vella o bé identificada amb Roma en forma de matrona o bé de la lloba alletant Romulus i Remus.

Personificacions de l'Església i de la Sinagoga. L'Església a la dreta, com reina i verge al costat de son espòs: un calze a la mà: un estendard crucífer de triomf: corona al cap: aspecte jove: alguna vegada cavalcant sobre un animal amb les quatre testes simbòliques dels evangelistes i amb una cama d'home, una pota de lleó, de bou i d'àguila. La Sinagoga a l'esquerra, com una reina destronada: aspecte de vella: la corona li cau del cap; estendard que se li trenca l'asta: tapada d'ulls: un rotllo o pergamí a la mà o les taules de la Llei o l'instrument de la circumcissió, etc., etcétera: alguna vegada cavalcant sobre un ase arrocinat.

Prototipus.— Abel ofereix a Déu un anyell. Gen. IV, 4.

Melquisedec ofereix pa i vi. Gen. XIV, 18.

Isaac amb la llenya del seu sacrifici. Gen. XXII, 6.

Jacob beneeix els dos fills de Josep Efraim i Manassés amb els braços creuats. Gen. XLVIII, 14.

La T inscrita amb sang d'anyell en les cases i minyons d'Israel. Exod. XIII, 7.

Les dues branques entrecreuades en les mans de la vídua de Sarepta. III Reis XVII, 10.

El raïm de Canaan portat amb un samaler. Num XXI, 8.

Abraham ofereix Isaac. Gen. XXII, 9.

Nabucodonosor veu en somnis un gran arbre. Dan. IV, 7.

La serpent de bronze arborada per Moisès. Num. XXI, 8.

Eleazar mor en matar un elefant que cau sobre d'ell.
I Mac. VI, 43.

Fatricidi de Caïn. Gen. IV, 8.

Noé a l'arca. Gen. VII, 1.

Abraham ofereix l'anyell. Gen. XXII, 13.

El serrament, segons la llegenda, del profeta Isaïas.

Josué fa aturar el sol (referent a les tenebres de la Crucifixió). Jos. X, 12.

Creació d'Eva d'una costella d'Adam (referent a la llançada). Gen. II, 21.

Moisès fa sortir aigua de la penya colpint-la (referent a la llançada). Exod. XVII, 16.

Mor d'Absalon (Id.). II Reis XVIII, 14.

Inscripcions. — Eruit a tristi baratro nos passio Christi.

Signantem Christum puerum pater inmolat istum.

Lesi curantur serpentem dum speculantur.

DAVALLAMENT

El fet històric:

I heus aquí un home, de nom Josep, el qual era conseller, home bo i just, — ell no havia pas secundat llur resolució ni llurs accions — d'Arimatea, ciutat dels jueus, que esperava el regne de Déu; aquest, presentant-se a Pilat, demanà el cos de Jesús, i, havent-lo davallat, l'embolcallà amb un llençol, i el col·locà en un sepulcre tallat en la roca, on encara no havia estat posat ningú.

Lluc XXIII, 50-53.

Personatges. — Aquesta escena fou molt representada.

Com a personatges, al menys trobem Crist, Nicodemus i Josep d'Arimatea amb les estenalles. El Crist té al menys

desclavada la ma dreta. En les representacions més modernes tot el cos ja és desclavat i el baixen amb llençols. Regularment apareixen també Joan, i Maria amb altres dones. Alguna vegada el Pare Etern amb l'estendard de la creu i l'ànima del seu Fill als braços. Angels.

Elements.—El sol i la lluna. La creu en les antigues representacions és molt baixa; en les modernes és molt alta a fi de donar més moviment a l'escena. Escala en les antigues, o dues en les modernes representacions.

Prototipus.—Eva pren el fruit de l'arbre del Paradís. Gen. III, 6.

Jacob reb la túnica del seu fill Josep. Gen. XXXVII, 31.

Josep demana a Faraó per enterrar el seu pare a la terra de Canaan. Gen. L, 4.

Jonàs tirat al mar. Jon. I, 15.

Josep baixat a la cisterna pels seus germans. (referent a la sepultura). Gen. XXXVII, 23.

Sem i Jafet cobreixen la nuditat de llur pare. (Id.) Gen. IX, 23.

Jeremias en la fossa. Jerem. (Id.) XXXVIII, 6.

RESURRECCIÓ

El fet històric:

I, després del dissabte, en clarejar el primer dia de la setmana, vingueren Maria, la Magdalena, i l'altra Maria a veure el sepulcre. I heus aquí que s'esdevingué un gran terratrèmol; car un àngel del Senyor, davallant del cel i atançant-se, féu rodolar la llosa, i s'hi assegué damunt. I el seu aspecte era fulgurant, i la seva vestidura blanca com neu. I de la por d'ell tremolaren els guardes, i esdevingueren com morts.

Mateu XXVIII, 1-4.

Personatges.—Es una escena que apareix ja en el segle iv, i pren una gran importància. Primerament es representa d'una manera simbòlica, o sia, una creu que té a sota dos soldats que vetllen, al damunt un monograma de Crist dins una corona de triomf. (Labarum). Fins el segle xiii els artistes, seguint el relat dels evangelistes que no detallen la resurrecció, es limiten a representar el sepulcre buit, amb els sudaris, l'àngel i les dones. En canvi, especialment els bizantins, s'entretenen més amb la baixada de Crist als inferns. Més tard i sots l'influència del drama litúrgic, es representa el mateix acte de la resurrecció de Crist: Jesús eixint del sepulcre amb el penó de la Resurrecció i vestidures blanques i irradiants, els soldats esmaperduts. Altres vegades Jesús ressuscitat en l'aire, i a baix el sepulcre obert guardat per l'àngel o àngels, les Maries amb els vasos de perfums i inclús els soldats desvetllant-se.

Elements.—El penó de Resurrecció és una creu amb asta i una banderola blanca amb creu vermella. El sepulcre està sovint representat amb precisió històrica en forma de cambra tallada a la roca. Però més sovint en forma de sarcòfag. En representacions antigues, en forma de temple rodó.

Prototipus.—Samson amb les portes de Gaza. Jutges XVI, 3.

Jonàs eixint del peix. Jon. II, 11.

Josep alliberat de la presó i exalçat per Faraó. Gen. XLI, 14.

David venç Goliath. I Reis XVII, 50.

Elias ressuscita el fill de la Sunamitis. IV Reis IV, 32.

Jeremias tret de la fossa. XXXVIII, 13.

Daniel tret de la fossa dels lleons. Dan. VI, 24.

El Pelicà, Fènix, Lleó (vegi's *Els símbols de Crist*) i la Pantera que, segons el Phisiologus, quan està saciada s'amaga al cau i al cap de tres dies surt bramolant tan agradablement que encisa totes les feres, fora del drac que s'amaga d'ella.

Inscripcions. — Quem saxus textit ingens tumulum Jesus exit.

Obsessus turbis Samson valvas tulit urbis.

Te tumulo Christe surgentem denotat iste (Jonas).

ASCENSIÓ

El fet històric:

I se'ls endugué fins prop de Betània; i, mans alçades, els beneí. I s'esdevingué que, en beneir-los, es separà d'ells, i era emportat al cel. I ells, havent-lo adorat, tornaren a Jerusalem amb joia; i s'estaven constantment en el Temple, beneint Déu.

Lluc XXIV, 50-53.

Personatges. — Aquesta escena comença a representar-se, en la plàstica primitiva cristiana d'una manera feixuga i poc adicta a la narració evangèlica i dels Actes dels Apòstols. Així veiem en aquestes primitives representacions de la Resurrecció que Jesús puja al cel unes vegades per medi d'un carro influenciat per la visió d'Ezequiel, altres vegades tot caminant muntanya amunt fins a encaixar amb la mà del Pare etern que d'entre els núvols sembla estirar-lo i finalment altres vegades són uns àngels que el pugen a la Glòria. Generalment en aquestes Ascensions sols figuren un parell d'apòstols.

Aviat però aquesta escena sense suprimir les anteriors

esdevé més fidel (s. vi) i es parteix en dues faixes: Jesús elevat vers el cel dins o sobre un núvol i, a sota, els apòstols presidits per Maria. Jesús puja per virtut pròpia, amb una mà beneint i amb l'altra tenint un llibre.

Demés de Jesús hi ha els àngels que acomiaden els apòstols. Aquests són en número d'onze per manca de Judas. Maria és al mig, i tots miren en l'aire. Aquesta escena de l'Ascensió sembla que és l'origen de la decoració pictòrica dels absis romànics primitius.

Elements.—L'escena acostuma a desenrotllar-se sobre una muntanya, d'acord amb les narracions bíbliques. Sobre la roca de la muntanya, queden marcats els peus de Jesús, molt sovint. Entre Jesús i els apòstols hi ha un núvol que els separa.

Prototipus.—Enoc emportat per Déu de la terra. Gen. V, 24.

Jacob veu en somnis l'escala que va de la terra al cel. Gen. XXVIII, 10.

Faraó fa pujar Josep revestit de reialesa en son carro. Gen. XLI, 42.

El boc de l'expiació és aviat vers el desert. Lev. XVI, 20.

Moisès troba florida la vara d'Aaron. Num. XVII, 23.

Moisès puja la muntanya Nebo. Deutor. XXXIV, 1.

Elias empujat al cel amb el carro de foc. IV Reis II, 11.
L'Aguila.

Inscripcions.—Sanctus sanctorum Christus petit astra polarum.

Celitus effectus est Elia per aera vectus.

MANUEL TRENS, *Pvre.*

BIBLIOGRAFIA

- Barbier de Montault.* — Traité d'iconographie chrétienne. I-II. Paris 1890.
- Mâle.* — L'art religieux du XIII siècle en France. Paris 1902.
- L'art religieux de la fin du moyen âge en France. Paris 1908.
- L'art religieux du XII siècle en France. Paris 1922.
- J. Kreuser.* — Der christliche Kirchenbau. I-II. Regensburg 1860.
- F. E. Hulme.* — Symbolism in Christian Art. London 1908.
- W. Menzel.* — Christliche Symbolik. I-II. Regensburg 1854.
- Crosnier.* — Iconographie chrétienne. Tours 1876.
- Didron.* — Manuel d'iconographie chrétienne grecque et latine. Paris 1845.
- G. Durandus.* — Rationale divinorum officiorum. Lugduni 1672.
- J. Sauer.* — Symbolik des Kirchengebäudes. Freiburg i B. 1924.
- W. Molsdorf.* — Christliche Symbolik der Mittelalterliche Kunst. Leipzig 1926.
- K. Künstle.* — Ikonographie der Christliche Kunst. I-II. Freiburg i B. 1928.
- Laib-Schwarz.* — Biblia Pauperum. Freiburg im B. 2 edit.
- Lutz-Perdrizet.* — Speculum humanae salvationis. I-II. 1907.